

Málnási Ferenc

A Székely Útkereső levelesládája és a levelezés dokumentumok tükrében

A Székely Útkereső levelesládája. 1990–2000

Közzéteszi Beke Sándor

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó. Székelyudvarhely, 2010.

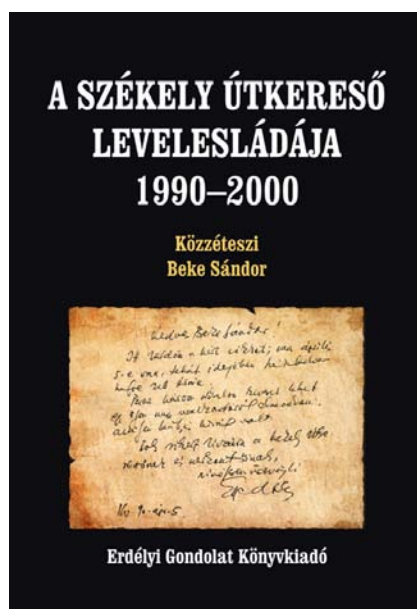
Az irodalmi hagyományokban gazdag Hargita megyei Székelyudvarhelyen, a Székely Athén fellegvárában 1990 áprilisában indult útjára a *Székely Útkereső* című irodalmi és művelődési folyóirat, Beke Sándor újságíró, költő, irodalomszervező és könyvkiadó irányításával. Most a folyóirat születésének 20. évfordulójára, az 1990 és 2000 között a szerkesztőségbe érkezett levelek, dokumentumok egy részét jelentette meg a folyóiratból „kinőtt” és már a határokon is túl ismertté vált Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 250. könyvében Beke Sándor igazgató, aki az előszót, a jegyzeteket és a levelek mutatóit összeállította.

Beke Sándor azzal a céllal tette közzé ezt a leveleskönyvet, hogy az olvasóközönség és a sajtótörténészek előtt a már történelemmé érett periódus szabad sajtójának a fejlődését, valóságát, természetes képét föltárja. Egyben a lapkiadással járó vállalkozás örömeit és kudarcait, szépségeit és nehézségeit, a fennmaradásért vívott küzdelmet megörökítse, s nem utolsó sorban a szerkesztőségi munka titkaiba is bepillantást engedjen, fogalmazta meg Beke Sándor az előszavában, melynek adataiból ez az ismertetés is készült.

A leveleskönyvet olvasgatva képet kapunk a levélírók szakmai munkájáról, az új irodalmi lapok és folyóiratok életéről, működéséről, a lap által alapított kiadó és a *Székely Útkereső Kiadványok* sorozat beindításának küzdelmeiről, a szerzők személyes sorsáról, életpályájáról. A dokumentumok ráirányítják a figyelmet a szerzők elgondolásaira, terveikre, kezdeményezéseikre, levélritkaságokra, a folyóirat romániai, határon, sőt óceánon túli megrendelőire, a lapterjesztőkre, hiszen az *Élet és Irodalom*, *Kortárs*, *Látóhatár* mellett a *Cimbora*, *Helikon*, *Művelődés*, *Látó*, *Könyvesház* borítólapjai mellett reklámozták az olvasóközönségnek a *Székely Útkeresőt*.

Már a folyóirat első számának megjelenésétől tudományos kutatók, irodalomtudósok, egyetemi tanárok, írók, újságírók és szerkesztők jelentkeztek leveleikkel, kézirat-javaslatokkal... Csak a felsorolásuk — hiszen 300 levélíróról van szó — megtöl-

tene egy egész oldalt, a szűkebb Erdélyből, Nagyváradtól Marosvásárhelyig, Gyimesközéploktól Temesvárig, Köbölküttől Margittáig, Magyarország több településéről, de a földgolyó másik oldaláról, Kanadából is érkeztek levelek, képeslapok, üzenetek és főleg kéziratok. A kötetben megtaláljuk a levélírók és a címzettek névsorát, a helységnevet, ahonnan a leveleket küldték, a könyvben szereplő rövidítések jegyzékét, a levelekhez fűzött részletes jegyzeteket, a levelek mutatóját és természetesen a névmutatót. A tartalomjegyzék időrendi sorrendben közli a leveleket, így időrendi mutatóként is szolgál.

Azért is érdekes és értékes ez a kötet, mert ebben a gazdasági és társadalmi átalakulást érlelő időben, a globalizáció világában, a telefon és a világháló másodpercek alatt továbbíthatja azt az információt, amit kézzel, írógéppel írtak és postán juttattak el a címzetthez. Ezért szokatlan most e nyomtatásban közzétett ritka „műfaj” — fogalmazta meg Beke Sándor —, amely szokatlan, de értékes és maradandó élményt nyújthat. Számomra például Balogh Edgár, volt professzor levelei, de Beke György, Fábíán Imre és mások levelei is...

A *Székely Útkereső* megjelent számainak írásait könyvekbe mentő munkát még 2007-ben indította el Beke Sándor, amikor megjelentette a *Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén* (Székely Útkereső Kiadványok—Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007) című főszerkesztői vallomását a folyóirat megszületéséről és életéről, Barabás István bevezetőjével. A kötet már a Kiadó 175. kiadványa volt.

2008-ban már 6 könyvet tett le az olvasó asztalára a Székely Útkereső Kiadványok—Erdélyi Gondolat Könyvkiadó:

1. *Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat 1990—1999* I-X. évfolyam (1-53. szám) tíz évfolyamának teljes kollekciónak, reprint kiadását. Főszerkesztő Beke Sándor, Szerkesztők: Csire Gabriella, Kozma Mária, Róth András Lajos;
2. Beke Sándor—Brauch Magda: *Székely Útkereső (1990–1999). Laptörténet és sajtóvisszhang* címmel, Barabás István bevezető tanulmányával;
3. *Székely Útkereső Antológia 1990–1999* című, a nagyközönségnek szánt kötetet. Válogatta, összeállította Brauch Magda, aki a bevezető tanulmányt is írta;
4. *Becsüld a népet!* címmel a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiáját. Válogatta, összeállította és az előszót írta Brauch Magda;
5. *Magyar, székely és csángó örökség* címmel a Székely Útkereső Kiadványok antológiáját (1991–2006), amelyet Beke Sándor állított össze, szerkesztett, az előhangot és az útmutatót írta, s a sajtóvisszhang szemelvényeit válogatta. A 15 évet árfogó antológiáról és a sajtóvisszhangról szóló tanulmányt dr. Brauch Magda írta.

6. *Az előszó dicsérete: Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain.* Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumát összeállította Beke Sándor. A bevezető tanulmányt írta P. Buzogány Árpád.

Friss és egyben ünnepi kiadvány az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 250., itt ismertetett könyve, mellyel „azt szeretnénk tudatosítani, hogy Erdély Székelyföldjén, Székelyudvarhelyen eredményesen működött és szellemi értékeket csíholt elő a *Székely Útkereső*. A tíz évet megélt irodalmi és művelődési folyóirat jó nevű szerzőgárdája is ezt tanúsítja, mindannyian azt írták az idő múlását jelző, ma már sárguló levélborítékra: „Székely Útkereső szerkesztősége”. Fogadják leveleskönyvünket szeretettel! — kéri Beke Sándor.

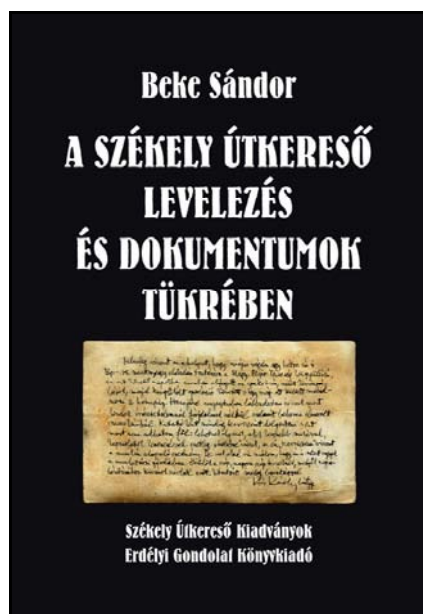
Kérését meleg szeretettel továbbítom.

**Beke Sándor: A Székely Útkereső levelezés
és dokumentumok tükrében**
**Székely Útkereső Kiadványok—Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2011.**

Újabb gazdag válogatást vehetünk kézbe az 1990-ben indult folyóirat levelezéséből.

A *Székely Útkereső* „nevénél, tartalmánál, célkitűzéseinél fogva kereső volt, igazi szellemi (út)kereső” — vallja Beke Sándor a kötet előszavában. „Amolyan székely fórum, mely, mint egy »szellemi-radar« összpontosította az erdélyi és a határon túli magyar szellemiséget, hogy hitelesen tükrözze a székely embert, e nép egyenes tartását és jellemét, cselekvő akaratát és tiszta szándékát arra nézve, hogy a történelem útjain igenis hajlandó és képes továbblépni, saját, egyéni utat keresni magának...”

A *Székely Útkereső levelesládája 1990–2000* címmel már napvilágot látott a szerkesztőségbe beérkezett levelek gyűjteménye is, mely dokumentum értékén túl egy másik érdekes sajtójelenségre is felhívja a figyelmet, arra, hogy a korábban provincializmussal vádolt Székelyudvarhely, a „székely anyaváros” a Székely Útkereső szellemi műhely, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és az 1990 után alapított szellemi intézményeivel együtt, íme, Erdély nagy szellemi központjai mellé zárkózik fel... — állapítja meg Beke.

A mostani kötetben a folyóirat kulisszái mögé pillanthatunk be az első szám szedése és nyomtatása, majd a Székely Útkereső Kiadványok első kötete megjelentetésének körülményeibe, a lapterjesztés körüli gondokba, hiszen „a lapot tálni kellett, mindig ott, ahova a magyar olvasó elment: nagyvárosi összejöveteleken és rendezvényeken, templomok bejáratánál, misék és istentiszteletek után, bevásárlóközpontok bejáratánál, a zöldségpiacok környékén, ahol a falusi ember megfordult, vallásos ünnepeken, zarándokhelyeken nagy tömeg előtt, gyárak és üzemek kapusszobái előtt, amikor épp jött ki a váltás, tanintézmények tanári szobáiban stb.”

Az 1990 utáni, új lehetőségek adta szellemi útkeresés legfontosabb szellemi bástyáit, mérföldköveit — Beke szerint — a folyóirat külső munkatársai tették le, fogódzoul, támpontul a megmaradás és a továbblépés útjait keresőknek. Levelek... kézzel írt vagy gépelt levelek... Tudományos kutatók, egyetemi tanárok, írók, költők, újságírók és közírók igazi emberi érzelmekkel, tervekkel, eredeti és őszinte gondolatokkal, segítő szándékkal teli sorai, az 1990. év utáni új és gyümölcsöző sajtóvilágának „élő” dokumentumai.

A levelezés közzététele azzal a jól megfontolt céllal történt, hogy az olvasók is megismerjék a már történelemmé érett időszak szabad sajtójának a fejlődését, képét, a vállalkozás örömeit, kudarcait, szépségét és nehézségeit, a fennmaradásért vívott küzdelmet, az új publikálási lehetőség megközelítését szerzők részéről, a felkeresett munkatársak reakcióját az új sajtótermék megjelenésekor, a levélírók szakmai területét, személyes sorsát és pályáját...

A kötet 70 oldalon, 1990 áprilisától 1999-ig terjedő időben érkezett levelekből tallóz, s az „írásban” is megörökített sajtótörténeti szempontból is értékes együttműködés megrostált kronológiáját kapjuk... Amikor a reprint kiadásban napvilágot látott a teljes, mind a tíz évfolyamot átölelő *Székely Útkereső*, Barabás István keserűen összegezett, vette számba a levelezőket, akik közül már többen csak a másvilágról küldhetnek írásaikat: Balogh Edgár, Benkő András, Marton Lili, Kardalus János, Bán Péter, Veress Dániel, Ábrahám János, Papp Attila, Fábíán Imre, Tóth István, Sütő András, Nagy Olga... A folyóirat munkatársának jelentkezői közül ízelítőül jegyzek néhány nevet: Angi István zeneakadémiai professzor, Bagossy László, az Encyclopaedia Hungarica főszerkesztője, Bakay Kornél régész, Balázs Géza nyelvész, Balla Zsófia költő, Csomortáni Magdolna filológus, Dánielisz Endre helytörténész, Egyed Ákos történész, ifj. Kós Károly néprajzkutató, Kovács András Ferenc költő, Kozma Mária író, Lendvay Éva költő, Mészely József tanító, Murádin László nyelvész, Ráduly János tanár, folklorista, Szócs István kritikus, Tankó Gyula néprajzkutató, Tóth István költő, Tőkés István teológiai tanár és sokan mások... S természetesen ide soroljuk a Beke Sándor vezette szerkesztőbizottság tagjait: Csire Gabriella, Kozma Mária, Róth András Lajos.

A *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat könyvészeti leírása után az 1990 (I. évf.) — 1999 (X. évf.) közötti számok repertóriumát kapjuk, előbb a sorrendi mutatóban, majd a szerzők szerinti írásokat és illusztrációkat, utána pedig a közreadott anyagok szerint: rajz, metszet, ábra, fotó, fotómontázs, festmény, grafika stb.

A *Székely Útkereső Kiadványok* könyvészeti leírását és az 1991–2008 közötti bibliográfiát is tanulmányozhatjuk, majd jegyzetek, és a rövidítések jegyzéke segíti az olvasót a kötet tanulmányozásában. A tartalomjegyzék a 178. lapon nem zárja, hanem folytatja a könyvet, mert a hátralévő 59 lapon, 118 oldalon levelek, kézzel írt vagy gépelt levelek fénymásolatai sorakoznak a *Székely Útkereső* levelesládájából... Filológusnak kecsegtető olvasmány e levelek olvasása, tanulmányozása, hiszen ma már a kommunikáció egyre inkább a telefon, a világháló és az „ímél” világában történik, s a kézzel, írógéppel írt levelek borítékba zárása, a postán való továbbítása egyre inkább háttérbe szorul. Beke Sándor számára is „e nyomtatásban közétett ritka »műfaj« értékes és maradandó élményt jelenthet az olvasónak, de a sajtó- és irodalomtörténet számára is”.

Köszönjük Beke Sándornak és minden munkatársának ezt az élményt, s a *Székely Útkereső* minden számát! Beke Györgynek a *Honismereiben* írt megállapításával vallhatjuk: „Székelyudvarhely rangosan jelentkezett újra a magyar szellemi életben. A Székely Útkereső valamennyiünk számára kutatja a jövő, a megmaradás méltó útját”. További jó utat, jó munkát!

Erdélyi Toll – szerveknek

László László

Történeti mondák

A Les-hegy

(A tatárokat rászedik a máréfalviak. A kürtőskalács eredete.)

A tatárok Székelyföldön is sokat pusztítottak. A lakosok már felkészültek fogadásukra, megfigyelőállásokat építettek ki, ahol állandó őrséget szerveztek. Ilyen volt a Les-hegy, Máréfalva határában.

Amikor a szomszédos hegyről jelezték a tatárok közeledését, a falu lakossága a Les-hegy oldalán levő barlangokba vonult. Az asszonyok, gyerekek és öregek a magasabban fekvő felső barlangba menekültek. A férfiak fegyverkezve, a bíró vezetésével az alsó barlangba húzódtak, hogy onnan nyilaikkal vegyék fel a küzdelmet az ellenséggel.

A tatárok beérkeztek a faluba, felkutatták a székelyekért a házakat, a templomot, de sehol sem találták őket. Ekkor rájöttek, hogy a falubeliek a hegyen rejtőzhetnek el, ezért körbevették a hegyet és megpróbálták felmászni a sziklán a barlangok szájához. A falusiak a bíró utasítására nyilaikkal és kövekkel próbálták eltántorítani az ellenséget, de azok igen sokan voltak. Ekkor a bíró célba vette és egy nyíllövessel lelőtte a tatár kánt, aki lóról vezényelte a barlangok felé mászó embereit. Ettől megijedtek a tatárok és hátrább vonultak, hogy a székelyek nyilai ne ériék el őket, de úgy döntöttek, hogy nem vonulnak el, hanem kiéheztetik a székelyeket.

Tábort is vertek a tatárok arra várva, hogy elfogyjon a székelyek enivalója. Eltelt már több mint egy hét, s a máréfalviaknak bizony fogytán volt az enivalója. Igaz, a tatárok sem bővelkedtek már enivalóban, mert a környéket rég végigfosztogatták, s mindent feléltek.

Ebben a nehéz helyzetben a bíró feleségének jó ötlete támadt, s azt meg is valósították: szalmából fontak egy hatalmas kalácsot, amely olyan alakú volt, mint egy kályhakürtő, s azt karóra tűzve odamutatták a tatároknak a következő szavak kíséretében:

